
Александра С. Петровић¹
Предшколска установа „Дечија палата“, Београд

Оригинални научни чланак
УДК 028.8-053.4
159.946.3-053.4
стр. 77–93

УТИЦАЈ ПРЕПОЗНАВАЊА ЛОГОТИПА НА РАЗВОЈ ЧИТАЛАЧКИХ СПОСОБНОСТИ КОД ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ

Резиме: У овом раду бавимо се питањем могућности коришћења логотипа брендова у раду на читалачким способностима код предшколске деце. Узимајући у обзир схватање писмености као феномена који се одвија у интеракцији појединца са социјалном средином, у којој се јављају и стилизовани називи брендова, спровели смо истраживање које је укључило петоро деце узраста 4–6 година, различитих нивоа развоја читалачких способности. Сprovedено је кроз три фазе: 1) улазни тест, 2) три игре упознавања са словима и оспособљавања за читање, 3) излазни тест. Резултати истраживања показали су да коришћење логотипа помаже учењу слова и развоју читалачких способности деце. Закључено је да поједини фактори олакшавају процес учења, а то су: претходно познавање логотипа, визуелна обликованост натписа, понављање примера слова. Истовремено, експеримент је показао да поједини фактори отежавају процес учења: изложеност визуелно сличним словима и изложеност већем броју нових слова у кратком периоду, употреба писаних слова и др. Установљене су методичке импликације за рад на развоју читалачких способности: у процес треба укључити претходно познавање логотипа, визуелно упечатљиво обликоване натписе и слично.

Кључне речи: читалачке способности, предшколско дете, читалачке вежбе, језичке игре, нове студије писмености, логотип

¹ aleksandra.petroviic@gmail.com

1. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Развојна потреба која се јавља код деце предшколског узраста јесте и потреба за овладавањем симболичким кодовима. Међу најранија симболичка искуства спада препознавање илустрација, цртежа и визуелно обликованих садржаја. Овакво рано искуство може послужити као потенцијал за упознавање са словима која чине натпис.

Вук Милатовић (2005: 48) говори о три приступа у настави почетног читања и писања. Међу њима је и скуп *аналитичких метода*, које полазе од језичке целине и кроз анализу речи долазе до појединачних елемената. Истраживање у овом раду се у битној мери додирује са глобалном методом, која се понекада назива и метода целих речи, јер се оне не анализирају, већ се памте као слика. Такву слику деца препознају, повезују слику и назив, те *чињају* целе речи, а не слово по слово, изговарајући гласове који су елементи тих речи. Дете усваја читање као што усваја говор: то не ради упознајући се прво са словима и гласовима, већ са речима.²

Нове студије писмености (енгл. *New Literacy Studies*) писменост схватају као феномен који се одвија у интеракцији средине и људи у њој, у различитим контекстима и приликама. Ауторке Нада Шева и Јелена Радишић (2013) истичу да писменост није самостална активност, одвојена од социјалног контекста, а Брајан Стрит (2003) упозорава да су школе на губитку уколико не користе искуство деце стечено ван установе. Писани језик користе различите друштвене групе, на различитим местима и у различито време, па се тако писменост не ограничава на саме процесе писања и читања у једном контексту. Митровић (2010) о томе говори: „Деца у контексту уче какви друштвени односи прате употребу појединих форми писаног језика и какве су конвенције релевантне за њих“ (уп. и Flewitt, 2008). Зато се у оквирима нових студија писмености не говори о јединственој писмености, већ о друштвеним, историјским, културалним писменостима, којима се људи уче током читавог живота, почевши од најранијег доба (в. Gee, 2015; в. и March, 2008). Овакво схватање, које афирмише Адамс (Adams, 1994), не поставља узрасне оквире унутар којих је потребно смишљено утицати на развој писмености. Адамс у свом тексту поставља питање о томе да ли вешт (дечји) читалац препознаје реч као целину (као што је то у случају слике), ослањајући се пре на облике и шаре, него на анализу појединачних графема. Истраживање каже да ће вешт читалац умети да прочита примере истих слова, различито визуелно обликованих. Додатно, вешт читалац је способан за читање, без обзира на обликованост речи које чита: било да се ради о великим/малим словима, писаним/штампаним, различитим фонтовима и другим визуелним обликовањима. Аутор закључује да не треба чекати шест или седам година да би се са учењем читања почело, већ да је децу потребно постепено и правилно укључивати у процес и водити кроз њега. Ауторка Вишња Мићић у свом раду о подстицању ране писмености (2019) упућује на начине деловања на дете (в. Lefebvre, Trudeau, Sutton, 2011) кроз једноставне активности, какве су: рецитовање абецеде или азбуке, препознавање појединих слова и изговарање гласова који им одговарају, коришћење сликовнице (листање страна, описивање слика) и сл. (уп. Chaney, 1992; Snow, 2004). Предуслов за развој пис-

2 О концепцијама писмености в. Митровић 2010; о степену читалачке писмености код ђака в. Павловић Бабић и Бауцал, 2010.

мености јесте и одрастање у окружењу у ком се дете сусреће са писаним и говорним језиком, где се читају песме и приче, јављају прилике за самосталну употребу језика и сл.

Павловић Бабић и Бауцал (2010) истичу да писменост не обухвата само вештину препознавања слова и речи, па чак ни разумевање само дословног значења, већ је писменост *скуп функционалних и трансферних знања, вештина и стратегија које особе стиичу током читавој живојиа кроз интѳеракцију у друштвеним трујама* (стр. 4).

У развоју претчиталачких способности у предшколској установи, важну улогу има игра (в. Каменов 2009), а у контексту развоја говора – језичка игра (в. Вукомановић Растегорац, 2021). Она је значајна за развој симболичког мишљења и она се сматра посредником између детета и стварности. Током игре деца стварају систем симбола, којима представљају стварност унутар игре. Симболи су материјали, средства и ситуације у оквиру игре, којима се подражавају предмети и ситуације из стварности.³

Истраживање слично овом спровели су аутори Блер и Сејвиц (2006). Они су деци приказали примере логотипа које су деца раније имала прилике да сусретну. Истраживање је водило закључку да су први покушаји читања у ствари препознавање истакнутих визуелних особина познатих и често коришћених речи или препознавање само неких од елемената речи, какво је иницијално слово. Џејмс Пол Ци (2015) сматра да се већ стечена искуства могу искористити у размишљањима о новим ситуацијама, па током таквог учења људи најбоље размишљају, разумеју и уче, користећи претходна искуства. На овом нивоу развоја способности читања развијеност фонолошке свести је слаба, а важно је то да деца током првих читања схватају однос ознаке и означеног (уп. Whitehurst, Lonigan, 1998). Паралелно процесу читања и упознавању са словима, децу упознајемо и са појмом речи (в. Мићић, 2017).

2. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

У овом раду су истражене могућности коришћења логотипа брендова у раду на читалачким способностима код предшколске деце. Понуђени логотипи се разликују на више равни: 1) према употребљеном фонту, 2) према томе да ли су дати штампаним или писаним словима, 3) према томе да ли су дати великим или малим словима, 4) према томе да ли су дати у боји или не; 5) према томе да ли су ортографски (правописно) транспарентни или не (тј. да ли је однос глас : слово = 1 : 1 или је овај однос нарушен).

Главни *циљ истраживања* је откривање у којој мери ове варијабле утичу на препознавање слова и на њихово читање. Из овако формулисаног циља произилазе оперативни *задачи истраживања*:

- испитати како на успешност усвајања слова и принципа читања утичу: претходно познавање логотипа и натписа, употреба штампаних или писаних слова у дигиталном

3 Поједини аутори скрећу пажњу на важност утицаја и ваннаставних фактора на развој писмености код деце (в. Сноу, 2004; Лефевр, Трудо и Сатон, 2011)

исписивању натписа, употреба малих или великих слова, употреба (не)транспарентне ортографије;

- испитати успешност упознавања са словима на примерима неутрално исписаним натписима (лишеним маркираних визуелних обележја).

Коришћене су картице од картона на којима су одштампани логотипи различитих брендова и производа. Оригинални натписи се користе током уводног теста, прве игре и излазног теста, док се дигитално модификовани логотипи користе у другој игри. Ови логотипи су измењени тако да је из сваког натписа уклоњено по једно слово са којим се деца упознају (или неколико слова), а затим су ова слова деци дата појединачно, како би их она спајала са остатком натписа (игра спајалица). У оквиру треће игре деци се нуде неутрално исписана појединачна слова на белим картицама, ослобођена визуелне обликованости каква су боја, илустрација или неубичајено обликовање фонта.

Претпоставка истраживања је да коришћење логотипа помаже учењу слова и развоју читалачких способности деце, док усвајање нових слова олакшавају:

- претходно познавање логотипа и
- визуелна обликованост натписа.

Претпоставка је и да ће деца након три планиране игре:

- бити у стању да користе слова неутралног облика,
- препознати нетранспарентно исписане натписе.

Популацију испитаника, односно **узорак**, чини петоро деце вртићке мешовите групе (4–6 година), различитих нивоа равоја читалачких способности.

Табела 1. Узорак истраживања

Узраст деце	~ 4 године	~ 5 година	~ 6 година
Број деце	2	2	1
Иницијали деце	(Р. С. и Н.)	(Х. Л. и Л. М.)	(А. Н.)

Истраживање је спроведено у јуну 2022. године, према следећем плану: а) улазни тест, б) три игре упознавања са словима и оспособљавања за читање, в) излазни тест.

2.1. Одабир слова коришћених у оквиру истраживања

Сви делови истраживања (улазни тест – три игре – излазни тест) користе примере са свим словима на којима се рад базира, а њихово визуелно обликовање варира од примера до примера унутар једног дела, али и у деловима међусобно.

Слова са којима се деца упознају у овом истраживању (А, Е, И, О, У; К, Р, Л, З, М, В, Р, Ф, С, Н, Т, С, Д, Х, Ј) исписана су латиничким писмом. Дата су помоћу деци познатих и непознатих, визуелно истакнутих логотипа, као и уз помоћ четири неутрално написана појма. Одабир слова и логотипа се ослања на критеријуме које у свом раду наводи Вук Милатовић: 1) приказана су слова чији се гласови најлакше изговарају (вокали), према *фонетској стуркуиури іласо-*

ва, а избегавана она која су у овом погледу најзахтевнија (Ѓ, Ђ, Дџ, Ђ и сл.); појављују се и слова која означавају парове звучних и беззвучних гласова (P : B; T : D; Z : S), а најзахтевнији глас који деца изговарају је глас p; 2) четрнаест од петнаест слова која се узимају као најфреквенцијнија у српском језику се јављају у истраживању; 3) делимично је уважен и критеријум графичке сличности слова, али се међу одабранима налазе E и F, R и P, M и N, L и T; 4) чииљивоси слова: понуђена су и мала и велика штампана латиничка слова.

2.1.1. Улазни итест

Деца приступају тесту индивидуално. Пред њих се редом постављају картице на којима се налази осам логотипа (Прилог 1): *KiKi*, *plazma*, *Bref*, *Persil*, *EUROCREM*, *DONCAFÉ*, *nutella*, *MERIX*. Њима су, такође, придодате речи *RIBA* и *PTICA*. Наведени примери за улазни тест одабрани су водећи се трима критеријумима.

Први критеријум се тиче претпостављене учесћалоси јављања логотипа и наииса у дечијем искуству. Претпостављено је да се у дечјем искуству често јављају логотипи који се односе на слаткише, грицкалице и сокове, па су понуђени: *KiKi*, *plazma*, *nutella* и *EUROCREM*.

Други критеријум је везан за ирансјареноси наииса (и језик којим је исписан) па су понуђени и натписи који су дати нетранспарентним ортографијама, тј. ортографијама у којима не влада фонолошко начело 1:1. Такви су: *еурокрем* – *EUROCREM*; *мерикс* : *MERIX*; *нутела* – *nutella*. Тако је принцип транспарентности у одабраним логотипима нарушен на више различитих начина. Међу транспарентно исписаним логотипима нашли су се и они који су блиски дечјем искуству (*EUROCREM*, *nutella*) и они који су том искуству даљи (*DONCAFÉ*, *MERIX*). На крају улазног теста понуђене су и две неутрално исписане речи, *RIBA* и *PTICA*, које су, за разлику од понуђених логотипа, лишене нарочите визуелне уобличености фонта, истицања слова бојом и позадином, као и илустрација.

Иако није могуће у потпуности контролисати све варијабле које се могу појавити у логотипима, усложњавање примера улазног теста креће се од оних за које би се могло претпоставити да су лакши ка онима за које се може претпоставити да ће испитаницима бити тежи за читање: *кики* (*KiKi*), *илазма* (*plazma*), *бреф* (*Bref*), *персил* (*Persil*), *еурокрем* (*EUROCREM*), *донкафе* (*DONCAFÉ*), *нутела* (*nutella*), *мерикс* (*MERIX*) и неутрално исписане речи *RIBA* и *PTICA*.

Питања улазног теста су следећа:

- Да ли ии овај наиис делује иознаио?
- Шиа иу иише?
- Како се чииа? Хајде да избројимо слова у овом наиису налас. Колико их има? Која слова овде иознајеш? Хајде сада да ирочиамо. Када изоворимо, колико има иласова?
- Да ли је број иласова и слова исти? Зашио? (Како знаш?)

2.1.2. Ире

Прва игра носи задатак који се решава принципом игре меморије (уп. принципе осмишљавања језичке игре у: Вукомановић Растегорац, 2021). Прва игра користи осам оригинал-

них логотипа у боји (прилог 2): *Jana*, *CiPiRiPi*, *MAXI*, *neXt*, *Coca-Cola*, *Becutan*, *Barilla*, *Raffaello*, чији су редослед јављања обликовали већ поменути критеријуми. Картице су током игре поређане на тепиху насумично, тако да деца сама играју игру меморије. Када пронађу пар, постављају се питања идентична онима на улазном тесту.

Друга игра користи исте примере логотипа као и претходна, само уз примену дигиталне обраде у којој је из логотипа одстрањено једно слово или два слова (прилог 3). С обзиром на то да су слова и непотпуни логотипи и даље специфично визуелно обликовани, деца се још могу ослањати на визуелну сличност два дела спојнице, приликом овог, још ближег упознавања са појединим словима. Питања која постављена приликом решавања задатка идентична су претходнима, уз малу измену која се тиче недостајућег слова: *Које је њо слово? Како се оно чита?* *Како знаш да баш њо слово недостијаје?*

Током треће игре деца добијају црно-беле картице на којима се налази по једно слово: *A*, *E*, *I*, *U*, *C*, *X*, *L* или *F* (прилог 4). Међу одабраним словима, последња четири су учествовала у грађењу нетранспарентн(и)х логотипа у претходним играма, док прва три то нису. Такође, у претходним играма су се деца сусретала са словима која су специфично обликована бојама, онеобичавањем фонта, прожимањем са илустрацијама, док се овде сусрећу са, условно речено, неутралним облицима слова, па нам то може помоћи да оценимо како визуелна обликованост знакова утиче на њихово читање на предшколском узрасту. Добијене картице слажу према сопственом нахођењу, користећи број картица по сопственом нахођењу. Читањем новонасталих имена увежбавају препознавање слова и течност читања. Питања која постављамо деци током игре су следећа:

- *Која се све слова њојављују у имену? Хајде да избројимо колико има слова?*
- *Како можемо да њрочииамо ово име? Хајде да избројимо колико има њласова?*
- *Чеја има више: најисаних слова или изјоворених њласова? Зашио?*
- *Које слово можемо њрочииаии друјачије? Како још можемо њрочииаии ово слово?*

2.1.3. Излазни њесии

Приликом излазног теста коришћени су логотипи следећих производа: *јана (Jana)*, *њлаз-ма (plazma)*, *смоки (Smoki)*, *неоњланња (Neoplanta)*, *бекуњан (Becutan)*, *еурокрем (EUROCREM)*, *јафа (Jaffa)* и *њерфекс (Perfex)*. Њима су придодате, као и приликом улазног теста, две речи – *PILE* и *ZMIJA* (прилог 5).

3. АНАЛИЗА ОДГОВОРА ИСПИТАНИКА

3.1. Девојчица Р. С.

Табеларно је представљен помак у погледу (прет)читалачких способности који девојчица Р. С. остварује напредовањем од улазног до излазног теста:

Табела 2. Анализа одговора испитаника Р. С.

	Улазни тест	Изразни тест
Препознаје логотипе	KiKi	Becutan, Jana
Не препознаје логотипе	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, MERIX nutella, Persil, plazma	EUROCREM, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Чита цео логотип	/	Jana, Jaffa
Не чита цео логотип	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Neoplanta, Perfex plazma, Smoki
Препознаје слова	A, M, O	Aa, B, C, Ee, f, Ii, J, k, Ll, Mm, n, O, U, X
Не препознаје слова	a, B, C, D, Ee, Ff, Ii, K, l, m, Nn, p, Rr, s, t, U, X, z	a, N, p, Rr, S, t, Z
Препознаје, али погрешно дешифрираје слова	P / чита као ћирилично X / чита као ћирилично	P / чита као ћирилично
Препознаје да се слова могу читати на више начина	/	C / чита као K FF / чита као једно Ф X / чита као KC
Тачно одређује број гласова	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује број гласова	/	/
Тачно одређује број слова	EUROCREM, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује број слова	Bref, DONCAFÉ, KiKi	/
Тачно одређује однос гласова и слова	EUROCREM, nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује однос гласова и слова	Bref, DONCAFÉ, KiKi, MERIX	/
Објашњава односе између гласова и слова	MERIX – Да ли чујеш негде у Мерикс X? Не, има их пет! Овог (X) нема нигде!	/

Помак је направљен на више равни: 1) док на улазном тесту девојчица није знала да прочита ниједан цео логотип, на излазном тесту је то успела да учини са двама логотипима; 2) на улазном тесту препознаје свега 3 велика слова, а на излазном 11 великих слова и 8 малих; 3) на улазном тесту погрешно дешифрираје два слова, а на излазном само једно; 4) на улазном тесту не препознаје да се слова могу читати на више начина, док на излазном тесту то чини у три случаја; 5) са већим успехом одређује број слова који чине логотип; 6) са већим успехом одређује однос гласова и слова у логотипу.⁴

⁴ Због ограничења у дужини рада овде дајемо само поређење резултата са улазном и излазном тестом. О току игара и учинку испитаника током њих в. детаљније у: Петровић, 2022.

3.2. Девојчица Н. Г.

Табела 3. Анализа одговора исцрпљеника Н. Г.

	Улазни тест	Излазни тест
Препознаје логотипе	plazma	Jana, plazma, Smoki, Becutan, EUROCREM, Jaffa
Не препознаје логотипе	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX, nutella, Persil	Neoplanta, Perfex
Чита цео логотип	/	Jaffa, Perfex
Не чита цео логотип	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Jana, plazma, Smoki, Neoplanta, Becutan, EUROCREM
Препознаје слова	Aa, B, C, D, E, K, l, M, O, P, Rr, z	Aaa, B, C, Ee, f, Ii, J, K, Ll, M, O, p, Rr, X, z
Не препознаје слова	e, Ff, Ii, m, Nn, s, t, U, X	m, Nn, S, t, Uu
Препознаје, али погрешно дешифрираје слова	X / чита као знак +	I / чита као Ј
Препознаје да се слова могу читати на више начина	C / чита као К	C / чита као K X / чита као KC FF / чита као једно Ф
Тачно одређује број гласова	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује број гласова	/	/
Тачно одређује број слова	Bref, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује број слова	plazma, DONCAFÉ	/
Тачно одређује однос гласова и слова	Bref, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује однос гласова и слова	plazma, DONCAFÉ	/
Објашњава односе између гласова и слова	DONCAFÉ – Како се то десило? Овде нигде нема К	/

Помак је и овде остварен на више равни: 1) док на улазном тесту девојчица није знала да прочита ниједан цео логотип, на излазном тесту је то успела да учини са двама логотипима; 2) на улазном тесту препознаје 10 великих слова и 4 мала, а на излазном 12 великих слова и 8 малих; 3) на улазном тесту препознаје да се једно слово може читати на више начина, док на излазном тесту то чини у три случаја; 4) са већим успехом одређује број слова који чине логотип; 5) са већим успехом одређује однос гласова и слова у логотипу.

3.3. *Девојчица Л. М.*

Табела 4. *Анализа одговора испитаника Л. М.*

	<i>Улазни тест</i>	<i>Излазни тест</i>
<i>Препознаје логотипе</i>	/	/
<i>Не препознаје логотипе</i>	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
<i>Чита цео логотип</i>	/	/
<i>Не чита цео логотип</i>	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
<i>Препознаје слова</i>	A, O	Aa, C
<i>Не препознаје слова</i>	a, B, C, D, Ee, Ff, Ii, K, l, Mm, Nn, p, Rr, s, t, U, X, z	a, B, Ee, f, Ii, J, k, Ll, Mm, Nn, o, p, Rr, S, t, Uu, X, Z
<i>Препознаје, али погрешно дешифрираје слова</i>	/	/
<i>Препознаје да се слова могу читати на више начина</i>	/	2:1 / не препознаје слова која граде принцип
<i>Тачно одређује број гласова</i>	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma
<i>Нетачно одређује број гласова</i>	/	Smoki
<i>Тачно одређује број слова</i>	Bref, EUROCREM, MERIX, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma
<i>Нетачно одређује број слова</i>	DONCAFÉ, KiKi, nutella	Smoki
<i>Тачно одређује однос гласова и слова</i>	EUROCREM, MERIX, Persil	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma
<i>Нетачно одређује однос гласова и слова</i>	Bref, DONCAFÉ, KiKi, nutella, plazma,	Smoki
<i>Објашњава односе између гласова и слова</i>	MERIX – <i>Ти си показала још један глас. Требала си колико ја имам година (5).</i>	/

Разлика у успеху на улазном и излазном тесту је код овог испитаника знатно комплекснија него што је то био случај са претходнима. У појединим аспектима испитаник показује позитиван помак (препознавању слова, одређивање броја слова; одређивање односа броја слова и гласова), у неким негативна кретања (одређивање броја гласова), а у неким никакве промене нема (читање целог логотипа). Остаје отворено питање како овако неуједначен развој (прет)читалачких способности разумети.

3.4. Девојчица Х. Л.

Табела 5. Анализа одговора испитаника Х. Л.

	Улазни тест	Излазни тест
Препознаје логотипе	DONCAFÉ, KiKi, nutella, plazma,	Becutan, Jana, plazma, Smoki,
Не препознаје логотипе	Bref, EUROCREM, MERIX, Persil,	EUROCREM, Jaffa, Neoplanta, Perfex
Чита цео логотип	/	Jana, Jaffa, Perfex
Не чита цео логотип	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Neoplanta, plazma, Smoki
Препознаје слова	A, Ee, K, l, M, O, R, T	Aaa, B, C, Ee, f, li, J, Ll, Mm, Nn, o, p, Rr, S, t, X
Не препознаје слова	a, B, C, D, Ff, li, m, Nn, p, r, s, U, X, z	K, Uu, Z
Препознаје, али погрешно дешифрираје слова	B / чита као ћириличко X / чита као ћириличко	/
Препознаје да се слова могу читати на више начина	/	C / чита као K, Ц и С X / чита као KC FF / чита као једно слово
Тачно одређује број гласова	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује број гласова	/	/
Тачно одређује број слова	Bref, EUROCREM, KiKi, MERIX, Persil, plazma	Jana, plazma, Neoplanta, Becutan, EUROCREM, Jaffa, Perfex
Нетачно одређује број слова	DONCAFÉ, nutella	Smoki
Тачно одређује однос гласова и слова	Bref, EUROCREM, KiKi, MERIX, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma
Нетачно одређује однос гласова и слова	DONCAFÉ, nutella	Smoki
Објашњава односе између гласова и слова	MERIX – Рекла си K које овде нема, то си изговорила, а то ће онда бити шест.	/

У појединим аспектима испитаник показује позитиван помак (читање логотипа, препознавање слова тачном одређивању броја слова и тачном одређивању односа између гласова и слова. Такође, на излазном тесту не чита латиничка слова као ћириличка (што је чинио приликом улазног теста) и истовремено препознаје да се слова могу читати на више различитих начина (што није чинио на улазном тесту).

3.5. Девојчица А. Н.

Табела 6. Анализа одговора испитаника А. Н.

	Улазни тест	Илазни тест
Препознаје логотипе	DONCAFÉ, KiKi, Persil, plazma	Becutan, Jana, Perfex, plazma, Smoki
Не препознаје логотипе	Bref, EUROCREM, MERIX, nutella	EUROCREM, Jaffa, Neoplanta,
Чита цео логотип	/	Jana
Не чита цео логотип	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Препознаје слова	Aa, E, Ii, l, M, O, R	Aaa, B, C, Ee, Ii, J, l, Mm, o, p, R, Z
Не препознаје слова	B, C, D, e, Ff, K, m, Nn, p, r, s, t, U, X, z	f, k, L, Nn, r, S, t, Uu X
Препознаје, али погрешно дешифрираје слова	B / чита као ћирилично C / чита као ћирилично P / чита као ћирилично X / чита као ћирилично	/
Препознаје да се слова могу читати на више начина	/	X / чита као KC 2:1 / не препознаје слова која граде принцип
Тачно одређује број гласова	Bref, DONCAFÉ, EUROCREM, KiKi, MERIX, nutella, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује број гласова	/	/
Тачно одређује број слова	EUROCREM, MERIX, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује број слова	Bref, DONCAFÉ, KiKi, nutella,	/
Тачно одређује однос гласова и слова	EUROCREM, MERIX, Persil, plazma	Becutan, EUROCREM, Jana, Jaffa, Neoplanta, Perfex, plazma, Smoki
Нетачно одређује однос гласова и слова	Bref, DONCAFÉ, KiKi, nutella	/
Објашњава односе између гласова и слова	MERIX – Можда зато што овде имамо слова нацртана и у речима можемо да их прочитамо, али онда фали једно слово, а онда можемо да замислимо да је ово то слово.	/

Позитиван помак код испитаника у погледу (прет)читалачких способности налазимо на више равни: у погледу читања логотипа, препознавања слова, тачног одређивања броја слова у логотипу и тачном одређивању односа између гласова и слова. Такође, на излазном тесту де-

војчица више не чита латиничка слова као ћириличка (што је чинила приликом улазног теста) и делимично препознаје да се слова могу читати на више различитих начина (што није чинила на улажном тесту).

4. ЗАКЉУЧАК: ТИПИЧНЕ ГРЕШКЕ И МЕТОДИЧКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

Циљ овог истраживања је било откривање у којој мери варијабле утичу на спознавање слова и на њихово читање. Закључено је:

1. *Коришћење латиничких знакова у учењу слова и развоју читалачких способности деце.* Код свих испитаника видљив је напредак који се дешава на различитим равнима (читање целог логотипа, препознавање слова, разумевање да једно слово може да се чита на више начина итд.);
2. *Сви испитаници су током истраживања прихватили и, у мањој или већој мери, савладали различите могућности читања, па и оне које не одговарају фонетској природи српског језика.*
3. *Деца су била у стању да користе слова неутралног облика.* Након три планиране вежбе деца читају нетранспарентно исписане натписе. Један испитаник није био у стању да прочита више од 13% слова (чита једно слово од осам понуђених); други чита више од половине слова (5/8), док остали не препознају само по једно слово.

Поједини фактори олакшавају читање натписа:

1. *Претходно познавање латиничких знакова* – у појединим случајевима када не препознају иницијално слово, деца су у себи или наглас изговарала целовите речи, а потом проналазила место гласа у њој и правила паралелу са местом одговарајућег слова у написаној речи, упознајући се тако са новим словима;
2. *Претходно познавање одређеног броја слова* – у случајевима логотипа који садрже спојена и(ли) писана слова испитаници су лакше дешифровали натпис (или делове натписа) ако су познавала неко од тако исписаних слова (нпр. претходно познавање слова *e* олакшало је једном испитанику да препозна како су на његовом крају спојена два слова *e* и *f*);
3. *Визуелна обликованост написаних слова* – испитаници су били у стању да само на основу визуелних трагова, какви су боја или фонетика, препознају слова о којима је реч;
4. *Понављање слова у примерима и примера кроз вежбања.*

Установљени су и чиниоци који отежавају исправно читање натписа:

1. *Изложеност визуелно сличним словима у крајњем временском размаку* – каква су *t* и *f*, као и слова *i* и *j*, па овакви случајеви иду у прилог ставу Вука Милатовића (2005) да треба избегавати истовремени рад са графички сличним словима;
2. *Изложеност већем броју нових слова у крајњем периоду;*

3. *йрeйxоднo йознaвaњe дpуїoї и дpуїaчїeї (ћиpилїчкoї) йїcмa* – јавља се недоумица да ли је потребно одређено слово прочитати као ћирилично или латиничко (у случају слова В, С, Р и Х реч је о словима која се једнако пишу у обама писмима);
4. *уїoйрeдa йїcaнїx слoвa* – одсуство размака, односно јасне границе између два суседна слова, усмерава испитанике на сагледавање два слова или чак више слова као једног;
5. *(йрe)нaїлaшeнo йрїcуcтївo илустїpациje/слїкe* – слово О унутар логотипа DONCAFÉ, који укључује илустрацију шољице кафе у одговарајућем облику слова се и не препознаје као слово;
6. *йрeйxоднo йознaвaњe (дpуїaчїjїx, a cлїчнїx) лoїoйїїa* – у једном од примера испитаник меша два визуелно веома слична логотипа (*nutella* и *kinder*), обликована сличним бојама, фонтовима, као и због тога што је број слова сличан, мада се у самим логотипима налазе само два иста слова;
7. *oслaњaњe нa знaњe o cвeйу изїpаћeнo кpоз cвaкoднeвнe cитїуациje у кoјїмa ce лoїoйїїa йoјaвљyјy* – показало се да испитаници поједине логотипе „дешифрују” присећајући се шта они „садржински“ означавају (логотип *Varilla* испитаник чита као *макароне*, *peXt* као *сок од јабуке*, а *KiKi* као *кики домбоне*).

На темељу закључака о томе шта су били олакшавајући и отежавајући фактори у сусрету са логотипима, граде се методичке импликације за рад на развоју читалачких способности код предшколске деце уз помоћ логотипа. Препоручљиво је:

1. укључити претходно познавање логотипа уколико оно постоји;
2. укључити претходно познавање одређеног броја слова уколико оно постоји;
3. укључити визуелна упечатљиво обликоване натписе;
4. укључити логотипе у којима се слова понављају, а уз то и кроз разне игре понављати део примера;
5. избегавати изложеност визуелно сличним словима у кратком временском размаку;
6. избегавати изложеност већем броју нових слова у кратком периоду;
7. децу упознавати прво са једним, а онда са другим писмом, а ако се са више писама упознају симултано, треба то радити кроз поређење – уочавање сличности и разлика међу словима;
8. макар спочетка, користити логотипе који су исписани штампаним и јасно ограниченим, одвојеним словима;
9. избегавати логотипе који садрже знакове интерпункције;
10. избегавати логотипе у којима слика значајно нарушава облик слова;
11. уколико дође до мешања логотипа са неким сличним који дете познаје, треба извршити њихово поређење;
12. свакодневно искуство и грешке које настају искористити као подстицај за даље и успешније савладавање слова.

На крају, треба додати да мањи узорак истраживања, који броји свега пет испитаника (девојчица), и то једне исте приватне предшколске установе, упућује на мању могућност уопшта-

вања резултата и закључака истраживања. Због тога би било добро да се слична истраживања реализују на већем узорку деце оба пола, издвојеном из различитих установа.

*

Чланак је заснован на мастер раду *Ушпицај њрејознавања лојошпица на развој чиишалачких сјосодностии деце*, насталом под менторством доц. др Владимира Вукомановића Растегорца, а одбрањеном 29. септембра 2022. године пред комисијом који су чинили још и проф. др Горан Зељић и проф. др Вишња Мићић.

Литература

1. Вукомановић Растегорац, В. (2021). Метајезичка игра као методички приступ развоју метајезичке функције говора код деце. *Иновације у настави*, 34/2, 72–85. DOI: 10.5937/inovacije2102072V
2. Каменов, Е. (2009). *Дечја иира*. Београд: ЗЗУ.
3. Милатовић, В. (2005). Методика наставе почетног читања и писања. Београд: ТОРУ.
4. Митровић, М. (2010). Концепције писмености у букварима и почетницама. *Педагогија*, 65/2, 183–193. DOI: 10.5937/PsIstra1302159S
5. Мићић, В. (2019). Подстицање развоја ране писмености. *Методичка теорија и ѡракса*, 22/1, 171–194.
6. Петровић, А. (2022). *Ушпицај њрејознавања лојошпица на развој чиишалачких сјосодностии код ѡредшколске деце* (мастер рад). Београд: УФ.
7. Adams, M. J. (1994). *Beginning to read – Thinking and Learning about Print*. London – Massachusetts, Cambridge: The MIT Press.
8. Blair, R. & Savage, R. (2006). Name writing but not environmental print recognition is related to letter-sound knowledge and phonological awareness in pre-readers. *Reading and Writing*, 19/9, 991–1016. DOI: 10.1007/s11145-006-9027-9
9. Chaney, C. (1992). Language Development, Metalinguistic Skills, and Print Awareness in 3-year-old Children. *Applied Psycholinguistics*, 13/4, 485–514. DOI: 10.1017/S0142716400005774
10. Flewitt, R. (2008). Multimodal literacies. J. Marsh, & E. Hallet (Ed.), *Desirable literacies: Approaches to language and literacy in the early years*, 122–139. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington: Sage.
11. Gee, J. P. (2015). The New Literacy Studies. Rowsell, J. & Pahl, K. (Ed.), *The Routledge Handbook of Literacy Studies* (35–48). London: Routledge.
12. Lefebvre, P., Trudeau, N. & Sutton, A. (2011). Enhancing vocabulary, print awareness and phonological awareness through shared storybook reading with low-income preschoolers. *Journal of Early Childhood Literacy*, 11/4, 453–479. DOI: 10.1177/14687984114165

13. Marsh, J. (2008). Media literacy in the early years. Marsh, J. & Hallet, E. (Ed.), *Desirable Literacies: Approaches to Language & Literacy in the Early Years* (205–222). Los Angeles – London – New Delhi – Singapoore – Washington: Sage.
14. Mičić, V. (2017). Od reči do rečenice. Sintaksičke vežbe u radu sa decom predškolskog uzrasta u: A. Avdić i L. Juzunović Žunić (ur.), *Unapređenje kvalitete života djece i mladih* (61–72). Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Univerziteta u Tuzli.
15. Pavlović Babić, D. i Baucal, A. (2010). Čitalačka pismenost kao mera kvaliteta obrazovanja: procena na osnovu PISA 2009 podataka. *Psihološka istraživanja*, 13/2. 241–260. DOI: 10.5937/PsIstra1002241P
16. Ševa, N. i Radišić, J. (2013). The Development of Emergent Literacy in Serbian Kindergartens: Basic Resources and Related Practices. *Psihološka istraživanja*, 16/2, 159–174. DOI: 10.5937/PsIstra1302159S
17. Snow, C. E. (2004). What counts as literacy in early childhood?. K. McCartney & D. Phillips (Ed.), *Handbook of Early Child Development* (274–295). Oxford: Blackwell Publishing.
18. Street, B. (2003). What's 'new' in New Literacy Studies? Critical approaches to literacy in theory and practice. *Current Issues in Comparative Education*, 5/2, 77–91.
19. Whitehurst, G. J. & Lonigan, C. J. (1998). Child Development and Emergent Literacy. *Child Development*, 69/3, 848–872. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1998.tb06247.x

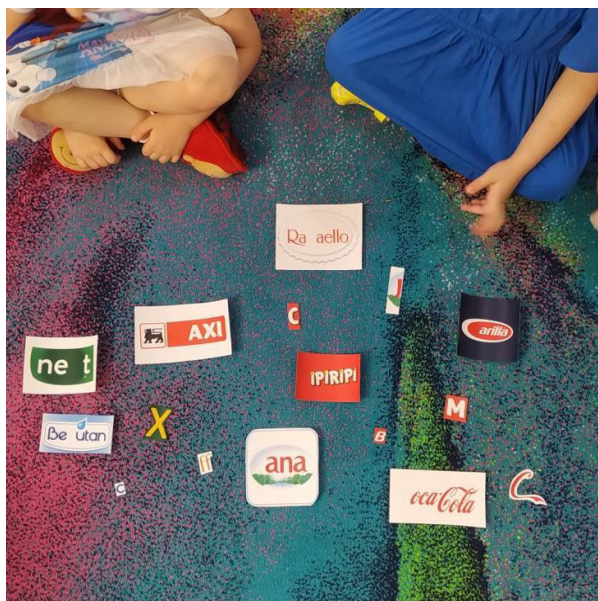
ПРИЛОЗИ



Прилој 1. Картице коришћене у улазном тессту



Прилој 2. Картице коришћене у иґри меморије



Прилој 3. Картице коришћене у иґри сјајалице



Прилој 4. Манипулација неутрално исписаним словима

Aleksandra S. Petrović

Preschool Institution “Dečija palata”, Belgrade

THE INFLUENCE OF LOGO RECOGNITION ON THE DEVELOPMENT OF READING SKILLS
IN PRESCHOOL CHILDREN

Abstract: This paper examines and analyzes the possibility of integrative use of brand logos while developing reading skills in preschool children. Taking into account the understanding of literacy as a phenomenon that is taking place in an interaction of an individual and social environment, in which are brand inscriptions also incorporated, we conducted research that included five children aged 4–6 years, of different reading skills development level. It was conducted through three phases: 1) an entrance test, 2) three letter introduction and reading training games, and 3) an exit test. Research had proven that brand logos-based games help letter learning and children’s reading abilities developing. It had been concluded that certain factors facilitate the process of letter learning: prior logos knowledge, visual logos designs, and the repetition of letter examples. At the same time, the results indicated that certain factors make the learning process more difficult: the exposure to visually similar letters and the exposure to a larger number of new, unknown letters in a short period, the use of cursive letters, etc. Lastly, methodological implications in working on the development of preschoolers’ reading skills had been established: this paper emphasizes the need to integrate prior knowledge of logos, as well as visually remarkable inscriptions, etc.

Keywords: reading skills, preschool children, reading training, literacy developing games, new literacy studies, brand logo

Раг њримљен: 18. 3. 2023. / Раг њрихваћен 17. 4. 2023.